علوم پزشکی، فرهنگستان

نویسنده (ها) :
علی محمد مرادیان منفرد
آخرین بروز رسانی :سه شنبه ۱۳ خرداد ۱۳۹۹ تاریخچه مقاله

علوم پزشکی، فرهنگستان \ farhangestān-e olūm-e pezeškī \، سازمانی علمی و دولتی، متولی توسعهٔ علوم و فنون پزشکی کشور، واقع در بزرگراه شهید حقانی، در مجتمع فرهنگستانهای جمهوری اسلامی ایران. طرح فرهنگستان علوم پزشکی جمهوری اسلامی ایران به استناد بند ۴ قانون اهداف و وظایف شورای عالی انقلاب فرهنگی، در جلسهٔ ۱۳۵ این شورا در ۱۵ /۱۰/ ۱۳۶۶ ش مطرح شد، و تشکیل آن به تصویب رسید. این مصوبه در ۱۸ / ۱۰ / ۱۳۶۶ ش، از تصویب نمایندگان مجلس شورای اسلامی گذشت و از همان تاریخ، این فرهنگستان موجودیت یافت.
اهداف تأسیس این فرهنگستان که در چارچوب و قوانین مقررات کشور ذکر شده، اینها ست: ارتقای سطح دانش و پژوهش در کشور؛ بررسی و تحلیل وضعیت علمی و فنی آموزشی و پژوهشی علوم پزشکی کشور و ارائهٔ پیشنهاد در زمینهٔ بهبود و ارتقای آن به مراجع ذی‌ربط؛ مشاورهٔ علمی و تحقیقاتی‌ای که از سوی دولت و شورای پژوهشهای علمی و دیگر مراکز علمی و تحقیقاتی از فرهنگستان درخواست می‌شود و ارائهٔ پیشنهادهای لازم در این زمینه‌ها؛ تشویق و ترغیب دانشمندان و پژوهشگران به خلق آثار علمی ازطریق حمایتهای مادی و معنوی آنها؛ ایجاد تسهیلات لازم در جهت مبادلهٔ اطلاعات و نتایج تحقیقات، تبادل نظر میان دانشمندان و محققان، و مبادلهٔ متخصصان و پژوهشگران علوم پزشکی دیگر کشورها به‌ویژه کشورهای اسلامی و جهان سوم با واگذاری بورس و استفاده از مسافرتهای علمی و فرصتهای مطالعاتی ازطریق مراجع ذی‌ربط؛ بررسی و پیشنهاد ضوابط درخصوص ارتقای سطح علمی سمینارها، کنگره‌ها و کنفرانسهای پزشکی در عرصهٔ ملی و بین‌المللی، و ارزیابی این‌گونه مجامع؛ اشاعهٔ اطلاعات و دانسته‌های علوم پزشکی ازطریق انتشار مجلات و کتب علمی ـ پژوهشی بالاخص نشر نتایج تحقیقات و یافته‌های جدید علوم پزشکی در سطح داخلی و بین‌المللی؛ اعطای پاداش، جایزه و نشان علمی به دانشمندان و پژوهشگران و مؤسساتی که خدمات علمی برجسته‌ای انجام داده‌اند؛ پیشنهاد تخصیص اعتبارات و امکانات تحقیقاتی برای فعالیتهای دانشمندان برجسته؛ بررسی و تصویب عضویت فرهنگستان در مجامع و سازمانهای بین‌المللی‌ای که وظایف و اهداف متناسب با وظایف و اهداف فرهنگستان دارند.
ارکان فرهنگستان علوم پزشکی عبارت‌اند از: رئیس‌جمهور به‌عنوان ریاست عالی فرهنگستان، هیئت امنا، مجمع عمومی، رئیس فرهنگستان، شورای علمی، و دبیر فرهنگستان.
هیئت امنای فرهنگستان متشکل است از وزیر بهداشت، درمان و آموزش پزشکی به‌عنوان رئیس هیئت امنا، وزیر فرهنگ و آموزش عالی، رئیس فرهنگستان، رئیس یکی از دانشگاههای علوم پزشکی کشور به انتخاب وزیر بهداشت، ۵ نفر از دانشمندان و
صاحب‌نظران علوم پزشکی به پیشنهاد وزیر بهداشت و به تأیید شورای عالی انقلاب فرهنگی .هیئت امنای فرهنگستان موظف است از میان ۳ نفری که مجمع عمومی فرهنگستان پیشنهاد می‌نماید، رئیس فرهنگستان را انتخاب، و او را برای صدور حکم رسمی به رئیس‌جمهور معرفی کند. همچنین تصویب سازمان اداری فرهنگستان، بررسی و تصویب خط‌مشی کلی، بررسی و تصویب بودجهٔ پیشنهادی، تصویب حسابهای سالانه، و جلب و قبول کمکها و هدایای اشخاص حقیقی و حقوقی، برخی دیگر از وظایف این هیئت به شمار می‌آید.
مجمع عمومی مرکب از کلیهٔ اعضای پیوستهٔ فرهنگستان است. جلسات این مجمع دست‌کم سالی یک‌بار تشکیل می‌شود. ریاست مجمع با رئیس فرهنگستان است. این مجمع موظف به تصویب سیاستها و برنامه‌های علمی فرهنگستان، تصویب نظام‌نامهٔ نحوهٔ اجرای فعالیتهای علمی فرهنگستان، تعیین دانشمندانی که شرایط دریافت پاداش، جایزه، بورسیه، مدال و نشان، و یا فرصت مطالعاتی را دارند و معرفی ایشان به ریاست عالی فرهنگستان (رئیس‌جمهور)، و پیشنهاد ۳ نفر به هیئت امنا برای تعیین رئیس فرهنگستان، و انتخاب اعضای پیوسته و افتخاری است.

شورای علمی فرهنگستان علوم پزشکی مرکب از رئیس فرهنگستان به‌عنوان رئیس شورا و رؤسای گروههای علمی است. گروههای علمی شامل ۱۲ گروه است و رؤسای این گروهها اعضای پیوستهٔ فرهنگستان هستند. وظایف این شورا اینها ست: بررسی سیاستها و برنامه‌های علمی فرهنگستان، پیشنهاد آن به مجمع برای تصویب و تدوین نظام‌نامهٔ نحوهٔ اجرای فعالیتهای علمی فرهنگستان و ارائهٔ آن به مجمع برای تصویب؛ تعیین وظایف گروههای علمی؛ بررسی و اظهارنظر دربارهٔ طرحهای علمی و ارجاع آن به گروههای علمی ذی‌ربط؛ تعیین اهم مسائل و موضوعاتی که لازم است محقق شود و پیشنهاد آنها به مراکز علمی ذی‌صلاح در کشور؛ تهیه و تدوین ضوابط مربوط به اعطای پاداش، جوایز، بورس، و نشان و مدال به افراد واجد شرایط، و پیشنهاد آن به هیئت امنا برای تصویب؛ تعیین دانشمندانی که شرایط دریافت موارد پیش‌گفته را دارند و معرفی ایشان به مجمع برای تصویب؛ بررسی و پیشنهاد ضوابط درخصوص ارتقای سطح علمی سمینارها، کنگره‌ها و کنفرانسهای پزشکی در سطح ملی و بین‌المللی، و ارزیابی این‌گونه مجامع؛ و انجام اموری که از سوی هیئت امنا و یا رئیس فرهنگستان به این شورا ارجاع می‌شود.

رئیس فرهنگستان از میان ۳ نفر از پزشکان برجستهٔ کشور به انتخاب مجمع عمومی، و معرفی او توسط هیئت امنا به رئیس‌جمهور برای مدت ۴ سال منصوب می‌شود و انتخاب مجدد وی برای یک دورهٔ دیگر بلامانع است. از زمان تأسیس (۱۳۶۶ ش) تا ۱۳۸۸ ش، ایرج فاضل ریاست فرهنگستان علوم پزشکی را برعهده داشت. چون بیش از دو دوره انتخاب یک نفر از لحاظ قانونی میسر نبود، هیئت امنا تبصره‌ای وضع کرد و ایرج فاضل برای بار سوم، در این مقام ابقا شد. از ۱۳۸۸ ش به حکم رئیس‌جمهور وقت، علیرضا مرندی به این سمت منصوب شد .اهم وظایف رئیس فرهنگستان علوم پزشکی اینها ست: پیشنهاد مصوبات شورای علمی و مجمع به هیئت امنا برای بررسی و تصویب نهایی؛ پیشنهاد سازمان اداری، بودجه و حسابهای سالانه به هیئت امنا برای تصویب؛ پیشنهاد عضویت فرهنگستان در مجامع بین‌المللی به هیئت امنا؛ پیشنهاد انتصاب دبیر فرهنگستان به وزیر بهداشت، درمان و آموزش پزشکی؛ انتصاب رؤسای گروههای علمی؛ پیشنهاد افراد به‌عنوان اعضای پیوسته، وابسته و یا افتخاری فرهنگستان به مجمع برای تصویب؛ پیگیری و نظارت بر حسن اجرای تصمیمات هیئت امنا، مجمع و شورای علمی، و دعوت از اعضای هیئت امنا، مجمع و شورای علمی برای تشکیل جلسه.

دبیر فرهنگستان از میان اعضای فرهنگستان انتخاب، و با حکم وزیر بهداشت، درمان و آموزش پزشکی منصوب می‌شود. انجام کلیهٔ امور مالی و اداری فرهنگستان و تأمین کارکنان مورد نیاز بر عهدهٔ دبیر فرهنگستان است.

فرهنگستان علوم پزشکی دارای ۱۲ گروه است. هر گروه علمی متشکل است از یک رئیس که عضو پیوستهٔ فرهنگستان است و تعدادی عضو پیوسته و یا وابستهٔ فرهنگستان که با توجه به نوع تخصص آنها توسط رئیس فرهنگستان برای عضویت در گروه مربوط انتخاب می‌شوند. گروههای علوم بالینی پزشکی، علوم پایهٔ پزشکی، علوم پیراپزشکی، علوم دارویی، علوم دندان‌پزشکی، علوم بهداشتی و تغذیه، طب اسلامی و طب سنتی، آموزش، پژوهش، اخلاق، مشورتی بانوان، و آینده‌نگری سلامتی گروههای علمی فرهنگستان را تشکیل می‌دهند. وظیفهٔ هر گروه تنظیم و ارائهٔ برنامه‌های علمی به شورای علمی فرهنگستان است. شورای علمی با تصویب مجمع عمومی می‌تواند در صورت لزوم، گروههای علمی را در یکدیگر ادغام کند و یا گروههای علمی جدیدی تشکیل دهد. گروههای علمی زیر نظر معاونت علمی پژوهشگاه فعالیت می‌کنند. از دیگر واحدهای زیرمجموعهٔ معاونت علمی، مدیریت انتشارات و اطلاع‌رسانی، مدیریت نظریه‌پردازی و مدیریت علم‌سنجی و ارزشیابی است.

تدوین و انتشار کتب، نشریات و خبرنامه بر عهدهٔ واحد مدیریت انتشارات و اطلاع‌رسانی است. نشریه‌های فرهنگستان اینها ست :*گزیده‌ای از تازه‌های پزشکی، بیماریهای داخلی و کودکان* (از ۱۳۷۴ ش تاکنون)؛ *گزیده‌ای از تازه‌های پزشکی، جراحی عمومی و تخصصی* (از ۱۳۷۸ ش تاکنون)؛ Archives of Iranian Medicine Journal که یک مجلهٔ عمومی پزشکی است و در سطح بین‌المللی به زبان انگلیسی منتشر می‌شود. این نشریه از ۱۳۷۷ ش انتشار می‌یابد و از ۱۳۷۸ ش موفق به کسب رتبهٔ علمی ـ پژوهشی از وزارت بهداشت، درمان و آموزش پزشکی شده است؛ نشریهٔ *طب سنتی و اسلام و ایران*؛ و یک خبرنامهٔ داخلی که از ۱۳۷۷ ش انتشار می‌یابد. همهٔ این نشریات به‌صورت دوماهنامه انتشار می‌یابند. همچنین حدود ۲۰ عنوان کتاب توسط مدیریت انتشارات و اطلاع‌رسانی تا ۱۳۹۰ ش به چاپ رسیده است. این مدیریت دارای شورایی برای ارزیابی کتابهای داوطلبِ چاپ در فرهنگستان است.

واحد مدیریت نظریه‌پردازی در ۱۳۸۸ ش گشایش یافته است و در تدوین آیین‌نامه‌ها، اساسنامه‌ها و بررسی پروژه‌های

معاونت علمی و رفع نواقص احتمالی آنها فعالیت دارد.
واحد مدیریت علم‌سنجی، واحد تعیین معیارها و ارزشیابی علمی کشور است. این کار در داخل و یا خارج از فرهنگستان صورت می‌پذیرد.
فرهنگستان علوم پزشکی با همکاری سازمان جهانی بهداشت و دیگر مجامع داخلی و بین‌المللی، اقدام به برگزاری نشستهای مشترک می‌نماید.
دائرةالمعارف پزشکی اسلام و ایران از پروژه‌های مهم فرهنگستان علوم پزشکی است که انتشار آن از ۱۳۸۰ ش به همت گروه طب اسلامی و طب سنتی آغاز شده است. پیش‌بینی می‌شود این دائرةالمعارف در ۵ جلد منتشر گردد.
این فرهنگستان تا ۱۳۹۰ ش در محلهٔ حسین‌آباد شمیران استقرار داشت.

مأخذ

نوروزی‌نیا، محسن (مدیر واحد انتشارات و اطلاع‌رسانی فرهنگستان علوم پزشکی جمهوری اسلامی ایران)، مصاحبه با مؤلف.

علی‌محمد مرادیان منفرد